

СЕКРЕТАРИЈАТУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
БЕОГРАД

Предмет: Извештај Комисије за преглед и оцену докторске дисертације
мр Весне Вукићевић

Научно-наставно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду, на седници од 21. маја 2014. године, изабрало нас је у Комисију за преглед и оцену докторске дисертације коју је, под насловом *Категорије вида и времена глагола у руском језику у поређењу са српским (са лингвистичког и преводилачког аспекта)*, предала мр ВЕСНА В. ВУКИЋЕВИЋ, сарадник у настави на Филозофском факултету у Никшићу. Пошто је проучила поднети рукопис, Комисија упућује Већу следећи

РЕФЕРАТ

1. Преглед дисертације. – Разматрани рукопис састоји се од Увода, четири централна поглавља, Закључка и Библиографије. На почетку рукописа су резимеи на српском, енглеском и руском језику и садржај (с. 1–12), а на крају рада биографија аутора и изјаве (210–213).

1.0. Увод (с. 13–25). – Уводно поглавље обухвата следеће одељке: Предмет и задаци рада (0.1), Циљеви рада (0.2), Грађа (0.3), Методе истраживања (0.4), Из историје питања (0.5), Структура рада (0.6).

Предмет анализе рада су глаголи у ужем смислу и њима изражене категорије вида и времена у руском и српском језику. У руском језику то су облици за садашње и просто будуће вријеме и императив. Одабрани глаголски облици представљају једну од шест група глаголских ријечи које чине основу функционално-граматичке класификације врста ријечи Р. Маројевића [Мароевич 2011: 337]. Анализирано је сложено будуће вријеме, састављено од простог будућег времена глагола *быть* и инфинитива глагола несвршеног вида. Предмет анализе су били и двовидски глаголи словенског поријекла.

Грађу чине књижевна дјела друге половине XX вијека и почетка XXI вијека. Одабрана су жанровски и тематски и стилски различита књижевна дјела.

У раду је примијењен метод конфронтативне анализе и интерпретациони метод.

Историјат питања је представљен кроз преглед четири граматике руског језика писаних на српском језику: Р. Кошутић – *ГраMATика руског језика: Облици*; В. Николић – *ГраMATика руског језика (фонетика и морфологија)*; Р. Маројевић – *ГраMATика руског језика*; Б. Тошовић – *Руска граMATика у поређењу са српскохрватском*. Све четири граматике се одликују различитим степеном упоређивања руског и српског језика, творбене анализе видских парњака, а у различитој мјери су заступљени видско-временски облици у устаљеним изразима, фразеологизмима и пословицама.

Рад има четири централна поглавља: 1. Садашње вријеме (с. 26–64); 2. Будуће вријеме (с. 65–101); 3. Категорија вида и императив у руском и српском језику (с. 102–155); 4. Двовидски глаголи (с. 156–191). Из ове структуре се види да је полазни језик у анализи био руски. На крају сваког од четири поглавља изводе сее закључци у којима су сумирани еквивалентни облици у српском језику и размотрени преводилачки проблеми који настају услед неразумијевања граматичких значења анализираних видско-временских облика. У Закључку на крају рада као посебном поглављу представљен је лингвистички аспект анализе узајамног односа категорија вида и времена.

1.1. У глави *Садашње вријеме (имперфективни и перфективни презент)* (с. 26–64) разматрана су следећа значења: 1.1. *Перфективни презент у значењу прошле понављане радње*; 1.2. *Перфективни презент у значењу садашње радње*; 1.3. *Гномски презент*; 1.4. *Сценски презент*; 1.5. *Историјски презент*; 1.6. *Имперфективни презент у значењу будуће радње*. Перфективни презент за изражавање прошле понављане радње је чешћи у српском језику него у руском (па се често у преводима са српског језика на руски перфективни презент преводи обликом за прошло вријеме глагола несвршеног вида). Од највећих преводилачких потешкоћа везаних за облик перфективног презента у значењу садашње радње је препознавање значења немогућности вршења радње, коју можемо преводити конструкцијама *моћи + да + перфективни презент*, *моћи + инфинитив* или конструкцијом *да + перфективни презент* (уз прилог *никако*). Уочена је тенденција у превођењу драмских текстова са руског језика на српски по којој се у дидакалијама задржавају облици имперфективног презента, у толикој мјери да се то једино може тумачити утицајем језика оригинала. У оригиналним српским тестовима број глагола у облику перфективног презента је много већи него у анализираним преводима. Осим сценског презента, разлика у облицима презента постоји и у историјском презенту. У руском језику историјски презент се гради само од глагола несвршеног вида (осим једне конструкције типа *как + тренутно-свршени глагол*), а у српском језику у том значењу употребљавају се облици и глагола свршеног и глагола несвршеног вида.

1.2. *Будуће вријеме* (с. 65–101) је подијељено на два поглавља: *Просто будуће вријеме* (2.1) и *Сложено будуће вријеме* (2.2). У првом поглављу облик простог будућег времена и његови еквиваленти у српском језику разматрани су у потврдним (2.1.1), одричним (2.1.2) и упитним реченицама (2.1.3). А од сложених реченица разматране су условне (2.1.4) и временске реченице (2.1.5). Сложено будуће вријеме је анализирано кроз значења несвршеног вида, па су, у складу са тим, поглавља подијељена на: значење трајања радње (2.2.1), понављања радње (2.2.2), фактичко значење у потврдним и одричним реченицама (2.2.3). Сложено будуће вријеме је разматрано у упитним реченицама (2.2.4). У оквиру друге главе анализирана је и конструкција *стать + инфинитив глагола несвршеног вида* за изражавање будуће радње и начини превођења дате конструкције (2.2.5). Ова конструкција се употребљава у значењима почетка вршења радње у будућности, намјере, жеље или, у одричним реченицама – у значењу одсуства намјере или одбијања вршења радње (с. 93–96). Сложено будуће вријеме је такође разматрано у условним (2.2.6) и временским реченицама (2.2.7). У закључку након треће главе констатовано је да проблем превођења глагола у облику простог будућег времена може бити неразликовање футурског значења од волунтативног, тј. употреба конструкције *нећу + инфинитив* или *нећу + да + инфинитив* (с. 72–73). Други преводилачки проблем налазимо у посебној врсти упитних реченица са модалним речима (*может, может быть*), које имају значење предлога адресату да врши радњу (с. 75–77). Сложеном

будућем времену у значењима трајања и понављања радње у будућности одговарају глаголи несвршеног вида, док сложеном будућем времену у фактичком значењу одговарају и глаголи свршеног и глаголи несвршеног вида.

1.3. Категорија вида и императив у руском и српском језику (с. 102–155) је глава у којој је најјасније дошао до изражаја појам конкурентности свршеног и несвршеног вида, не само у једном језику већ управо у поређењу два анализирана језика. Ова глава је подијељена на анализу императива глагола несвршеног вида (3.1) и императива глагола свршеног вида (3.2). У сваком од поглавља прво се анализира императив у основном значењу, а затим у пренесеном значењу. Прво поглавље је подијељено на основу значења глагола несвршеног вида на: трајање радње (3.1.1.1), почетка вршења радње (3.1.1.2) и понављање радње (3.1.1.3). У значењу императива глагола несвршеног вида издвајају се очекиване императивне ситуације (3.1.1.4). Посебно је анализирана употреба императива глагола несвршеног вида у говорној етикецији (3.1.1.5), као и императив са негацијом (3.1.1.6). У пренесеном значењу (3.1.2) императив добија додатна значења, а међу њима и значење времена. Од пренесених значења издвојено је значење наметнуте радње (3.1.2.1), императив у условним реченицама (3.1.2.2), допусним реченицама (3.1.2.3) и приповједачки императив (3.1.2.4). Закључак на крају треће главе јесте да су највеће разлике између руског и српског језика уочене у употреби императива глагола несвршеног вида у руском језику у значењу очекиваних ситуација, као и у говорној етикецији, у односу на употребу глагола свршеног вида у српском језику. Анализом пренесене употребе императива у руском и српском језику аутор уочава специфичности фразеолошког и синтаксичког оквира његове употребе у анализираним језицима. Закључак на крају треће главе показује да категорија вида у основном значењу императива зависи не само од значења глагола већ и од укупног прагматичког карактера императивног исказа. Одабир категорије вида у облику императива зависи од категоричности, учтивости исказа, степена дистанцираности говорника и адресата.

1.4. Двовидски глаголи (с. 156–191). – Анлализа двовидских глагола у руском и српском језику је имала два циља. Први циљ је анализа категорије времена у двовидским глаголима, па је први део овог поглавља *Вид и вријеме двовидских глагола* (4.1) подељен на следеће одељке: *Садашње вријеме/просто будуће вријеме* (4.1.1), *Сложено будуће вријеме* (4.1.2). Затим је анализирана категорија вида у облицима императива двовидских глагола (4.1.3). Други циљ анализе двовидских глагола је био да се евидентирају двовидски глаголи словенског поријекла у руском и српском језику (4.2). Пошто је мањи број двовидских глагола који су заједнички за оба језика, даље је извршена класификација на оне двовидске глаголе који су само у руском језику двовидски (4.3), затим оне који су двовидски само у српском језику (4.4). Посљедње поглавље је посвећено двовидским глаголима у перформативној употреби (4.5). Закључак након четврте главе показује да се управо у значењу двовидских глагола уочава тијесна узајамна условљеност лексичког значења глагола и семантике вида. Такође је закључено да се двовидски глаголи словенског поријекла разликују у анализираним језицима, да је најмањи број оних глагола који су заједнички и руском и српском језику, али и да би се евентуална класификација по лексичко-семантичким групама морала схватити условно.

1.5. Закључак (с. 192–196) је пето поглавље рада у којем су се наша закључна разматрања лингвистичког аспекта, са краћим освртом на преводилачки аспект анализе. У Закључку је дефинисан однос између категорије вида и категорије времена у руском

језику у облику у којем је њихов однос најтеже уочљив, а то је просто будуће вријеме: „облик простог будућег времена је глаголски облик који, с једне стране, има морфемске показатеље који служе за означавање садашњег времена, а с друге стране, семантички може да означава сва три времена. Једини критеријум који је показатељ да ли је глагол употребљен у значењу садашњег или будућег времена налази се у основи глагола, а вид је значење садржано у основи глагола. Дакле, значење будућег времена се изражава кроз категорију вида у одређеном контексту“, закључује кандидаткиња (с. 193–194).

1.6. Библиографија (с. 197–209) је подијељена на сљедеће дјелове: *Извори са скраћеним ознакама* (б.1), који има 35 јединица; *Рјечници* (б.2), који има 16 јединица, и *Литература* (б.3), на руском и српском језику, који има 88 јединица.

2. Оцена дисертације. – Рукопис који је Весна Вукићевић поднела на преглед и оцену показује вишеструке квалитете. Пре свега, он је писан компетентно, с познавањем литературе и проблематике двеју глаголских категорија у анализираним језицима, са смислом за уочавање нијанси значења у анализираним облицима и њиховим функцијама. Рад је прегледан, са доследно изведеним класификацијама, са посебним и општим закључком. Кандидаткиња је одабрала за анализу текстове који одражавају стање савремене епохе како би се избегли архаизми као одраз ранијих фаза у развоју пре свега руског језика.

Оно на шта би требало обратити пажњу на одбрани јесте перспектива даљих истраживања видско-временских односа у анализираним језицима и у словенским језицима уопште, што и јесте карактеристика словенских језика и задатак славистике као науке.

Рад ће бити значајан не само за русистику него и за србистику и славистику уопште, како за конфронтативну граматику двају језика тако и за теорију превођења и методу наставе руског језика у српској и српског језика у руској говорној средини.

Научни руководиоцац при изради докторске дисертације био је др Радмило Маројевић, редовни професор.

3. Закључак. – На основу изнетог прегледа рада и ове оцене Комисија предлаже Већу да рукопис под насловом *Категорије вида и времена глагола у руском језику у поређењу са српским (са лингвистичког и преводилачког аспекта)* кандидата мр ВЕСНЕ В. ВУКИЋЕВИЋ прихвати као докторску дисертацију и да кандидата позове на јавну одбрану рада.

С поштовањем,

КОМИСИЈА:

др Радмило Маројевић, ред. проф.

др Божо Ћорић, ред. проф.

др Ана Пејановић, ванр. проф.
Филозофског факултета у Никшићу